BOSHLANG‘ICH SINF ONA TILI DARSLARIDA IMLO SAVODXONLIGINI RIVOJLANTIRISH METODLARI

Nihola Obloqulova Nazirjon qizi
Guliston davlat pedagogika instituti
Boshlang‘ich ta’lim yo‘nalishi 1-bosqich magistranti
E-mail: nazarbekovanihola@gmail.com

Annotatsiya. Mazkur tezisda boshlang‘ich sinf o‘quvchilarining imlo savodxonligini rivojlantirish masalalari yoritilgan. Imlo xatolarining tashkiliy-pedagogik, psixofizik hamda til bilimiga oid sabablari tahlil qilinib, ularni bartaraf etishda qo‘llaniladigan samarali metod va usullar ko‘rsatib berilgan. Shuningdek, analitik-sintetik tovush metodi, izohli yozuv, ko‘chirib yozish, didaktik o‘yinlar hamda AKT vositalarining imlo savodxonligini oshirishdagi ahamiyati ochib berilgan. Ona tili darslarida an’anaviy va zamonaviy metodlarni uyg‘un qo‘llash bo‘yicha amaliy tavsiyalar ishlab chiqilgan.

Kalit so‘zlar: AKT, analitik-sintetik metod, boshlang‘ich ta’lim, didaktik o‘yinlar, imlo savodxonligi, interfaol metodlar, izohli yozuv, ko‘chirib yozish, lug‘at diktanti, ona tili darsi, orfografiya, yozma nutq.

Annotation: This thesis discusses the development of spelling literacy among primary school students. It analyzes the organizational-pedagogical, psychophysical, and language-related causes of spelling errors and presents effective methods and techniques for eliminating them. In addition, the importance of the analytical-synthetic sound method, explanatory writing, copying exercises, didactic games, and ICT tools in improving spelling literacy is highlighted. Practical recommendations are developed for the combined use of traditional and modern methods in mother tongue lessons.

Keywords: ICT, analytical-synthetic method, primary education, didactic games, spelling literacy, interactive methods, explanatory writing, copying exercises, vocabulary dictation, mother tongue lesson, orthography, written speech.

Аннотация: В данном тезисе рассматриваются вопросы развития орфографической грамотности учащихся начальных классов. Анализируются организационно-педагогические, психофизиологические и языковые причины орфографических ошибок, а также представлены эффективные методы и

способы их устранения. Также раскрывается значение аналитико-синтетического звукового метода, объяснительного письма, списывания, дидактических игр и средств ИКТ в повышении орфографической грамотности. Разработаны практические рекомендации по гармоничному применению традиционных и современных методов на уроках родного языка.

Ключевые слова: ИКТ, аналитико-синтетический метод, начальное образование, дидактические игры, орфографическая грамотность, интерактивные методы, объяснительное письмо, списывание, словарный диктант, урок родного языка, орфография, письменная речь.

Boshlang‘ich ta’lim jarayonida o‘quvchilarning imlo savodxonligini shakllantirish muhim pedagogik vazifalardan biri hisoblanadi. Chunki imlo — yozma nutqning poydevori bo‘lib, o‘quvchining fikrni to‘g‘ri, aniq va ravon ifodalashida asosiy omil vazifasini bajaradi. Ayniqsa, boshlang‘ich sinf davrida shakllangan yozuv va imlo ko‘nikmalari keyingi ta’lim bosqichlarida o‘quvchining savodxonlik darajasini belgilaydi. Shu sababli Davlat ta’lim standartlarida ham o‘quvchilarning imlo savodxonligini rivojlantirishga alohida e’tibor qaratilgan. Bugungi kunda ta’lim tizimida innovatsion yondashuvlarning keng joriy etilishi imlo o‘qitish metodikasini ham takomillashtirishni talab etmoqda. Xususan, axborot-kommunikatsiya texnologiyalari hamda o‘yinli metodlardan foydalanish o‘quvchilarning darsga qiziqishini oshirish, mustaqil fikrlashini rivojlantirish va imlo qoidalarini samarali o‘zlashtirishga xizmat qiladi. Shu bois boshlang‘ich sinf ona tili darslarida zamonaviy pedagogik texnologiyalar asosida imlo savodxonligini rivojlantirish dolzarb masalalardan biri sanaladi. Alimardanova S.I. tadqiqotida xatolar tizimli tahlil qilinib, individual kartochkalar yuritish orqali samaradorlik oshirilishi isbotlangan [1]. Vapayeva F.Sh. o‘yinli texnologiyalar va AKT integratsiyasi orqali imlo savodxonligini 40-50% oshirish mumkinligini ilmiy asoslagan [2]. Masharipova va A‘zamova lingvistik mashqlar tizimini ishlab chiqib, yosh xususiyatlariga moslashtirilgan mashqlar ketma-ketligini taklif etgan [3]. Zamonaviy tadqiqotlarda diktant turlarining maqsadli qo‘llanilishi imlo xatolarini 30% kamaytirishga olib kelishi ko‘rsatilgan. Qosimova K. analitik-sintetik tovush metodini va ko‘chirib yozishning turli shakllarini ilmiy asoslab, ularning imlo ko‘nikmalarini shakllantirishdagi ahamiyatini ko‘rsatgan[4].

Boshlang‘ich sinf o‘quvchilarida imlo savodxonligini shakllantirish va rivojlantirish ta’lim jarayonining muhim tarkibiy qismi hisoblanadi. Chunki imlo savodxonligi o‘quvchilarning yozma nutqini to‘g‘ri, ravon va mazmunli shakllantirishga xizmat qiladi. Shu bois boshlang‘ich ta’lim bosqichidayoq o‘quvchilarda mustahkam imlo ko‘nikmalarini hosil qilish muhim pedagogik vazifa sanaladi. Biroq amaliyotda o‘quvchilarda turli xil imlo xatolari uchrab turadi. Ushbu xatolar bir qator tashkiliy-pedagogik, psixofizik hamda til bilimiga oid omillar bilan bog‘liqdir. Imlo xatolarining yuzaga kelishida mashg‘ulotlarning yetarli darajada tashkil etilmasligi asosiy sabablardan biri hisoblanadi. Darslarda amaliy mashqlarning kam qo‘llanishi, o‘quvchilarning individual xususiyatlariga yetarlicha e’tibor berilmasligi hamda nazariy bilimlarning amaliyot bilan bog‘lanmasligi savodxonlik darajasiga salbiy ta’sir ko‘rsatadi. Ayniqsa, boshlang‘ich sinf yoshidagi o‘quvchilarning

diqqatining tez chalg‘ishi, xotiraning yetarli darajada rivojlanmaganligi kabi psixofizik xususiyatlar ham imlo xatolarining ko‘payishiga sabab bo‘ladi. Shuningdek, lug‘at boyligining kamligi, fonetik va grammatik bilimlarning sustligi o‘quvchilarning so‘zlarni to‘g‘ri yozishida qiyinchilik tug‘diradi. Talaffuzi va yozilishi farq qiladigan so‘zlarda ko‘plab xatolarning uchrashi bunga yaqqol misol bo‘la oladi.

Mazkur muammolarni bartaraf etishda ona tili darslarida samarali metod va usullardan foydalanish muhim ahamiyat kasb etadi. Xususan, analitik-sintetik tovush metodi orqali o‘quvchilarga tovush va harf o‘rtasidagi bog‘liqlik tushuntiriladi hamda fonematik eshitish qobiliyati rivojlantiriladi. Ko‘chirib yozish metodining sidirg‘asiga, o‘zgartirib va ijodiy turlari o‘quvchilarning imlo ko‘nikmalarini mustahkamlashga xizmat qiladi. Izohli yozuv metodida esa orfogrammalarni ovoz chiqarib izohlash orqali imlo qoidalari o‘quvchilar xotirasida yanada mustahkam saqlanadi.

Bugungi kunda zamonaviy pedagogik texnologiyalar va interfaol metodlarning qo‘llanilishi ham yuqori samaradorlik bermoqda. “Xato top”, “Jumlani to‘g‘ri tuz” kabi didaktik o‘yinlar o‘quvchilarning darsga bo‘lgan qiziqishini oshirib, ularning faol ishtirokini ta’minlaydi. Shuningdek, AKT vositalari — interaktiv doskalar, elektron resurslar va multimedia materiallari yordamida o‘quvchilarning vizual tasavvuri kengayadi, mavzularni o‘zlashtirish darajasi ortadi. Xatolar ustida muntazam ishlash, lug‘at doskalari va o‘zaro tekshirish metodlari esa o‘quvchilarda mustaqil ishlash ko‘nikmasini shakllantiradi hamda o‘z xatolarini anglab, ularni tuzatishga o‘rgatadi.

Boshlang‘ich sinf ona tili darslarida imlo savodxonligini rivojlantirishda an’anaviy va zamonaviy metodlarni uyg‘un holda qo‘llash muhim ahamiyatga ega. Bu esa o‘quvchilarning savodxonlik darajasini oshirish, yozma nutqini rivojlantirish hamda mustaqil fikrlash ko‘nikmalarini shakllantirishga xizmat qiladi.

Boshlang‘ich sinf o‘quvchilarining imlo savodxonligini rivojlantirishda mashg‘ulotlarni muntazam va tizimli tashkil etish muhim ahamiyatga ega. Shu sababli ona tili darslarida har kuni qisqa muddatli imlo mashqlarini o‘tkazish o‘quvchilarning yozuv malakasini mustahkamlashga yordam beradi. O‘quvchilarning individual xatolarini aniqlash va ular asosida maxsus xato kartochkalaridan foydalanish esa kamchiliklarni bartaraf etishda samarali vosita hisoblanadi. Shuningdek, ota-onalar bilan hamkorlikni yo‘lga qo‘yish, uy sharoitida ham imlo mashqlarini davom ettirish o‘quvchilarning savodxonligini oshirishga xizmat qiladi.

Lug‘at diktantlari hamda izohli yozuv mashqlarini muntazam qo‘llash o‘quvchilarning lug‘at boyligini kengaytiradi va imlo ko‘nikmalarini mustahkamlaydi. Har bir yozma ish yakunida xatolar ustida alohida ishlash esa o‘quvchilarda o‘z-o‘zini nazorat qilish va mustaqil ishlash ko‘nikmalarini shakllantirishga yordam beradi.

Boshlang‘ich sinf o‘quvchilarida imlo savodxonligini rivojlantirish ta’lim samaradorligini oshirishning muhim omillaridan biri hisoblanadi. O‘quvchilarda uchraydigan imlo xatolari ko‘pincha mashg‘ulotlarning yetarli tashkil etilmasligi, psixofizik xususiyatlar hamda til bilimining sustligi bilan bog‘liq bo‘ladi. Shu sababli ona tili darslarida analitik-sintetik tovush metodi, izohli yozuv, ko‘chirib yozish kabi an’anaviy metodlar bilan bir qatorda didaktik o‘yinlar va AKT vositalaridan samarali foydalanish muhim ahamiyat kasb etadi. Mashg‘ulotlarni muntazam tashkil etish,

xatolar ustida ishlash va ota-onalar bilan hamkorlikni kuchaytirish oʻquvchilarning imlo koʻnikmalarini mustahkamlashga xizmat qiladi. Natijada oʻquvchilarning yozma nutqi rivojlanib, mustaqil fikrlash hamda savodxonlik darajasi ortadi.

Foydalanilgan adabiyotlar roʻyxati:

1. Alimardanova S.I. (2026) "Boshlangʻich sinf oʻquvchilarining yozuvdagi xatolarini aniqlash va bartaraf etish usullari
2. Vapayeva F.Sh. (2022) "Boshlangʻich sinf oʻquvchilarining imloviy savodxonligini oshirishda zamonaviy texnologiyalardan foydalanish"
3. Masharipova U.A., A'zamova M.A. (2025) "Boshlangʻich sinf oʻquvchilarida imloviy savodxonlikni shakllantirish"
4. Qosimova K. (1985) "Boshlangʻich sinflarda ona tili oʻqitish metodikasi".